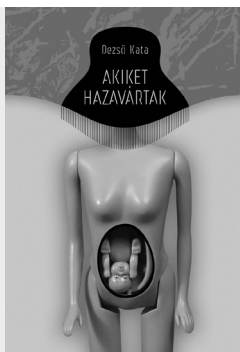

Dezső Kata

Akiket hazavártak

Kárpát-medencei Tehetséggondozó
Nonprofit Kft.
Budapest, 2017

Gyöngyösi Lilla

A PILLANATNYISÁG SÚLYA

Dezső Kata bemutatkozó kötete, az *Akiket hazavártak* az Előretolt Helyőrség Íróakadémia debütsorozatának, az Enumerációnak az első darabja – mint ilyen, programadó munkának is tekinthető. A megjelenés óta már több tucatnyi kiadvánnyal bővült a sorozat, amely változatos műfajokban alkotó fiatal szerzőknek, az Íróakadémia hallgatóinak kínál bemutatkozási lehetőséget és szerkesztői segítséget. A 001-es számot viselő *Akiket hazavártak* karcsú, mindössze hatvanoldalas verseskötet – sorozatindítóként kísérletező szellemet, merészséget és frissességet ígér. Akár egyvégtében elolvasható, ám váratlanul megnyíló mélységei és talányos, nyitott befejezésű versei miatt érdemes többször visszatérni hozzá.

Talán nem a legfontosabb kérdés egy kötet vizuális megjelenése és tartalma között összefüggést keresni, az *Akiket hazavártak* esetében mégis nehéz megkerülni a borítót. A címlapon ugyanis egy terhes Barbie baba látható „térhatású” kivitelezésben, békebeli lámpabura mögé rejtett arccal. Az ötlet amellet, hogy direkten rímel a versek három legfontosabb témájára, az anyaságra, a fiatalságra és szülő-gyerek kapcsolatokra, nyilvánvaló provokáció – előrevetíti a verseket is jellemző szókimondást, az „illetlenségek” feltárását, az ellentétes regiszterek ütköztetését, a „hol romlott el minden” után való, élveboncolásig fajuló kutatást. A kötet egyébként a borítón túl is egyedi, igényes kivitelezésű, még apró, a törzsszövegen kívüli titkot is rejt.

Az *Akiket hazavártak* – mint a szerző több interjúban megerősítette – szerepversek gyűjteménye, amelyek az önkeresést, a párkapcsolatokat, a szülő-gyerek köteléket vizsgálják változatos összefüggésekben, megszire nyúló távlatokat megnyitva. A családi örökség és annak hiánya visszatérő téma a szövegekben, és legtöbbször tehetetlenséget, leküzdhetetlen terheket ró a lírai énre, például a *Tárgytalan* című versben: „Anyám hagyományait továbbörökíteni fiatal vagyok, / a sajátjaimhoz még nem értek, / apámtól csak anyámat tanultam meg szeretni. / Egyetemes fájdalmaokról tudok beszélni, de őket meghálálni elég szándékom sosem volt” (58). A szül(et)és, a halál és a generációk egymásra vetülése nyers, olykor naturalista képekben mutatkozik meg, miközben a verseket a József Attila-i sívár, kilátástalan világnép jellemzi. Ezt a felütést már az első szöveg, az *Eredő* megalapozza: „Apám belőlem ki lett tépve, / bennem csak szemét hagyta itt, / mikor a május kilenc éve / tölgyfákra fújta hamvait” (9).

Érdekes, hogy kifejezetten énközpontú, vallomások szövegekről derül ki, hogy szerepversek, és ez különös fénytörésbe vonja az alanyi költészet hagyományát. Az *Akiket hazavártak* esetében izgalmas játék találgatni, hogy miféle élmények, gondolatok inspirálhattak egy húszéves egyetemista lányt egy ennyire sötét összhatású kötet megkomponálására. A pesszimizmus, depresszió, letargia visszatérő létállapot Dezső Kata verseiben – de nem konstans tényező, inkább egy lehetséges, vágyott ellentéttel szembeni realitás. A sívárság részben a környezeti adottságokból, részben az emberi kapcsolatok kudarcából fakad, az elvágódás, a meg nem értettség és a törekeny harmónia visszatérő elemek a versekben. Bár az a – szintén interjúban említett – törekvés, miszerint a szövegek a város-vidék ellentétről szólnának, kevésbé markáns, a vidéki lét, pontosabban a provincializmus, a többre vágyó egyén eltemetettsége egyértelműen kirajzolódik a kötetből, ez pedig izgalmas és manapság ritka árnyalatokkal gazdagítja az *Akiket hazavártak* verseit.

A kötet, amelyben szabályos szerkezetű és szabad versek váltják egymást, három laza ciklusra oszlik. Ezek a gyerekkor örökségét és az elvágódást (*Szabadrúgás*), a felnőtté válást és a szerelmet (*20 éves tényezőim*), majd a kapcsolat kudarcát (*Idegenek*) járják körül. A határozott, jól felismerhető nyelv azonban szorosan egybefűzi az összes költeményt – miközben a ciklusok témájukban is átjárhatók. Az *Akiket hazavártak* rendszeresen sokkol a halálközelség, az abortusz és az otthonról való megszökés témáival, miközben kivédhetetlenül beszűrődnek szövegeibe a tipikusan huszonéves – és emiatt kissé marginális – életproblémák,

az ivás, a bulizás, de előkerülnek a kötetben az életről való elmélkedések, illetve odavetett, nagy megfjtések is. Természetes, hogy a húszas éveik elején mindenki az önkeresés és az önmegvalósítás fázisában jár, élvezzi a felnőtté válás hatalmát és a világ egyre mélyebb felfedezését, ám korántsem biztos, hogy ennek részletes folyamatát érdemes a nagyvilág elé tárni. Márpedig az *Akiket hazavártak* ezt teszi, a végletek kötetévé válva így: a valóban érzékeny, elgondolkodtató és meglepő textusok között ugyanis gyakran felbukkannak ujjgyakorlatnak beillő, félkésznek ható kísérletek is. Ugyanakkor a fülszöveg is „aktuális keresztmetszetnek” nevezi a kötetet. Kissé mintha a könyv tetszelegne is a mulékony pillanatfelvétel szerepében, felnagyítva a 21. századi azonnaliság és tünékenység kultuszát. Az *Akiket hazavártak* olyan, mint egy költői Instagram-sztori – gyorsan fogyasztható, tetszetős és még tartalmas is, de a szerzői szándék szerint 24 óra múlva a semmibe vész.

A kötetben olvasható versek ezért nem minden esetben válnak közérdekű, közkinccsnek beillő darabokká, többnyire inkább részleteikben figyelemre méltó alkotásokról van szó, miközben el kell ismerni, hogy a szűk hatvan oldalon akad öt-hat mestermű is. Ami a kötet egészében becsülendő, az a merészség és magabiztosság – a *Székfoglaló* például a címében is jelzi szándékát, és megmosolyogtató szemszöve ellenére is kulcsdarabja a könyvnek: „A sötétben félni szoktam, idén 21 leszek, / fényben konzerválom magam.” (17); a *Síkmodellek* adys-szimbolikus tájírása szintén programadó. Lenyűgöző az az öntörvényűség és határozott állásfoglalás, amely szerint a család „közös vezetékneven futók szektája” (12), a név „csak pár betű, összedobálva / egy pont kiejthető sorrendbe” (39), és jellemző a halva született generáció gondolata is. A szókimondás azonban olykor blöffbe csap át, a nagy szavak halmozása, a hangzatos, de alig összefüggő kijelentésekkel való dobálózás gyakran megtörik az olvasásélményt. Az olyan talányos, de valójában nem túl mély megjegyzések, mint „a cselekedetek alárendeltjei a fonémák” (49), a *Flitter* expresszionista tombolása („Aztán vérröggé csökken bennünk minden ciklus / – apoteózisok fényét egy se győzi le – / s cafátként hever kristálycsontunkon a nincs-hús: / sovány arcunkra száradt az ige.” [34]), vagy például a *Fű nő* és az *Erinnerungsimperativ* is önnön túlbonyolítottságába fullad. Máskor a szépség és a sutaság kéz a kézben jár, például a *Délibáb* fennköltlen induló, de töredezetté váló és kipukkanó befejezésében: „Elindulok, hogy délig partot érjek, / korlát vezet, a kékség horizontja, ahhoz, aki teljesség, odaférjek, / ítélt, azáltal legyek fényre bontva!” (24)

Az *Akiket hazavártak* verseit a kevés élettapasztalat és a magas lexikális tudás egymással birkózó szükségyszerűsége határozza meg. A kötet bővelkedik szaknyelvi kifejezésekben, kissé hivalkodik is velük – a „fordított ontológia” (38), az überhaupt (22) vagy a három-négy alkalommal is felbukkanó „apoteózis” egyértelműen kilógnak a szöveggörnyezetből. Ugyanakkor Dezső Kata eszközként is használja a stílusterést, a más nyelvi regiszterekből beemelt szavakat, ami vékony jégnek bizonyul, hiszen az elidegenítés sikerül, ám csupán kellemetlen és kissé öncélú megoldások árán. Például egy klasszikus folyású szerelmes vers a „kunyeráalom a novokaint” szókapcsolattal zárul (38), a *Szabadrúgás* pedig több groteszk egymásmellettiséget koronáz meg egy váratlan szóválasztással: „még együtt jártunk oviba, és együtt / szoktunk át a délutáni alvásról a cigire, tradíció, ez a mi ajándékunk hitele lesz, / ami után nem képződik adóhátralék” (10). Jellemző az is, ahogyan a szerző nem ritkán rátesz még egy lapáttal, és a közös tudáson alapuló összekacsintás érdekében bonyolítja a szövegeket – például nem egyszerűen tervről, hanem ötéves tervről beszél, és „ma tél van és kötelező fagyhalál” (43). A körülményesség érzetét növelik a szintén hangzatos, de ötletszerűnek ható címek (*Res Gesta, Akcidencia, Agapé, Placebo*). Összességében talán célravezetőbb és a kötet élvezeti értéke szempontjából mindenképpen hasznos, ha nem próbálunk minden esetben belegondolni a tömegesen ömlesztett nagy szavak és harsány gondolatok értelmébe, hanem csak hagyjuk, hogy a versek kétségtelenül sodró lendülete és elvitathatatlan, inkább érezhető, mint értelmezhető súlya a megvalósítás nüanszeitől függetlenül célt érjenek.

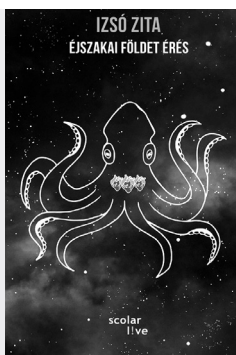
A vadhajtásoktól eltekintve viszont sok esetben kifejezetten élvezetes és működőképes a versek felforgató jellege, egyedisége, határozottsága. Figyelemre méltó az a plasztikusság, amely szerint a régi idők a tejfől záró fóliája alatt keresendők (15), vagy a merész képzettársítások például a *Rácvárosban* („és a kezem nem fogja senki, / akitől bókokat és egész évben akciós csokit kaphatnék.” [25]). Ugyanígy a fel-felvillanó éleslátás és az állandónak mondható unikális nézőpont („káromkodunk a nemiszerv-találkozások szavaival” [49]) is fokozza az *Akiket hazavártak* különlegességét. Dezső Kata első kötete bővelkedik jó ötletekben (ennek az *Ingovány* című vers az egyik legkiemelkedőbb példája), a fiatal szerző lírai érzéke pedig vitathatatlan. A *Holtomig London* méltóságteljes szépsége, a záróvers, az *Idegenek* túlcserélődő tartalma, vagy egyszerűen az olyan sorok, mint a „kikeltessük elvitelre az idő csíráját egy vizespalackban” (34), olyan értékek, amelyek miatt minden-

képpen érdemes kézbe venni az *Akiket hazavártak* című kötetet. Ha a szemtelenség és a türelmetlen közlésvágy helyét átveszi a letisztultabb bölcsesség, a nagyotmondás igényét az átgondoltabb kinyilatkoztatás, Dezső Kata költészete generációjának egyik legizgalmasabbja lehet, hiszen mind a látásmódja, mind a technikai tudása megvan hozzá. Lehetséges, hogy az *Akiket hazavártak* néhány év múlva csupán ugródeszkaként lesz majd értelmezhető egy kiforrottabb és maradandóbb értékű költői életmű felé.

Izsó Zita

Éjszakai földet érés

Scolar Kiadó
Budapest, 2018

Veréb Árnika

A HÁBORÚ UTÁNI CSEND ÉNEKEI

Az Izsó Zita harmadik, a Scolar Kiadó gondozásában megjelent verseskötetének borítóján látható háromszívű polip sokkal barátságosabb képet sejtet, mint amelyet a könyvben szereplő versek valójában mutatnak. Az *Éjszakai földet érés*ben kemény, néhol kegyetlen szövegekkel, kimunkált versnyelvel és rétegesen felépített szimbólumrendszerrel találkozunk. Az egymásba nyíló szövegek egy elképzelt atomháború utáni csendet mutatnak be, olyan világot, amelyben a gyermekek gondolatok nélkül születnek – vagy meg sem születnek –, a földet kaparó emberek pedig Isten után kutatnak a lerombolt otthonaik hamuja alatt.

Már az első ciklus (*Földközeli magasság*) felvázolja a kötet tematikáját és azon a jellemző hangon szólal meg, amelytől a további három

hosszabb passzus (*Utazómagasság, Zuhanórepülés, Éjszakai földet érés*) szövegei sem térnek el. A kötetkompozíció valamiféle mozgásként írható le leginkább, a háború utáni hiányban való forgolódásként, afféle keresésként: ahogy az emberi test a homokban a saját helyét kivájjá. A homok említése nem véletlen. A nyitóvers (*Fakír*) térben is elhelyezi ugyanis a narratívát (Aleppo, Szíria), így a kötettematika nem csak az apokaliptikus, de a Közel-Kelet eseményeit feldolgozó költészet keretei között is leírható. Nyelvénél és perspektívájánál fogva az *Éjszakai földet érés* mégis jobban illeszkedik Terék Anna *Hallott nők* című kötetéhez, hiszen Izsó Zitánál sem az etnikai, hanem Terék Annához hasonlóan az asszonyi sors lesz az a szempont, amely felől a fragmentált, szinte már szilánkos nyelv feltérképezi a körötte maradó lehetőségeket.

A versek erős képekkel dolgoznak, amelyeket ügyes szimbólumrendszer (a kihaló állatok, a tenger színe és szaga, a kiszáradó föld stb.) kapcsol még inkább egymáshoz. A szerző jó érzékkel válogatja a szavakat – de talán túl sokat használ. A versek néhol kifejezetten hosszúak, ez pedig nem minden esetben válik a javukra, hiszen az erős és meglepő képek, amelyeket Izsó Zita használ, magyarázat nélkül is kirajzolnák a szövegek tétjeit. A kimondott nagy szavak (mint a gyűlölet, a szeretet vagy a feltámadás) inkább gyengítik a szöveget, pedig igen ritka, hogy ennyi jó vers szerepeljen egy kötetben.

Legtöbbször két szempontot követ ez a túlírás. Egyfelől egyértelműen kapcsolja egymáshoz a szövegeket, habár erre tulajdonképpen az első ciklust követően nincs túl nagy szükség. A képek, valamint az egységes nyelvezet ugyanis elvégzik ezt az összekapcsolást, a szándékosan egymásba nyúló hasonlatok csak didaktikussá teszik a textust, a szöveg ezek nélkül is működne. Példa erre a *Mélyvíz* című vers a *Zuhanórepülés* ciklusból. Ez a rész kifejezetten a megszülető, a meg nem születő vagy a sérülten világra jövő gyermekekről szól, és jól ragad meg egy erős témát, amely kifejezetten működőképes a kihaló kultúra és a kihalásra ítélt emberiség tematikájában. A *Mélyvíz* egy olyan gyermekről szól, akinek mindene tökéletes, a végtagjai, a szervei, csupán az agya nem fog kifejlődni, és ezt már születése előtt tudni lehet. „Mi mégis azt akarjuk, hogy / megszülessen, / másoknak legyen esélyük az életre, / legyen szívük, májuk és két veséjük” (64). Ezen a ponton a szöveg a felénél tart, azonban már lényegében mindent elmondott, amit el tud, amit el kell mondani. Döbbenetesen nehéz témát fogalmaz meg kiválóan. Annyira, hogy a kiváló kezdést szinte feledteti velünk a szöveg második felének didaktikus magyarázata. „Hogy utána mi lesz, nem

tudjuk. / A mesefigurás tapétát valószínűleg lefestjük. / De vajon elítélnék majd az emberek? / Vagy azt gondolják, bátrak voltunk, hogy / végigcsináltuk?” (65) A kérdések nehézkes mondatokká állnak össze, ráadásul már korábban felvetődnek az olvasóban, akár a kezdő sorokat követően. „Hetvenkét órán át gondolkodtunk” (64). A sorok mintha túlzottan is megmagyarázni igyekeznének magukat.

Ugyanez igaz a kötetkompozícióra is, amely talán egy verssel tovább tart, mint kellene. Az utolsó előtti szöveg, a *Kibirni harmadnapig* volta-képpen tökéletes zárata lehetne a könyvnek. Visszatalál a natív népek nyelvéhez és gondolkodásmódjához, utat nyit Pilinszky felé, visszakapcsol a kötetkezdő imádságokhoz, és elbeszéli, hogyan lesz vége az emberiség történetének. Ezt követően már szinte nem lehet mit mondani. Ha már az Istent sem keresik tovább, hang sem marad többé. A kötetet mégsem ez a szöveg zárja, hanem az ezt magyarázó *Érkezés*. Pedig, ahogy a versekben felhasznált metaforák, a *Kibirni harmadnapig* című szöveg sem kíván magyarázatot.

Az *Éjszakai földet érés* versnyelve meglepően szikár, a szerző kellő határozottsággal helyezi el szokatlan képeit a szövegtestben, és ezzel egyből legitimálja is őket, ám a szerző mintha itt sem bízna teljesen az általa felsorakoztatott képek hitelében. A szövegek egy kellően erős metaforán keresztül tesznek állítást, láttatnak az olvasóval valami megdöbbentőt és újat, majd sokszor hallott és olvasott hasonlatok következnek, amelyek több helyütt elveszik a versek élét, erejét. Már-már eposzi hasonlatnak hívhatjuk őket, mivel hosszú sorokon át bontanak ki – olykor külön narratívával rendelkező – egész epizódokat, feleslegesen. Számos példa akad ilyesmire a kötetben, hiszen ez a hasonlatokból álló versépítkezés alapvető technikája a szövegeknek, viszont csak kevés helyen működik jól. Az *Utóélet* című versben az elbeszélő (ugyanis ezeknek a szövegeknek mind van elbeszélőjük és elbeszélte eseményük) egyedül kerül vissza élve a táborból, és erre „azt mondták az orvosok, / teljesen elkorhadtam belül” (26). A szóválasztás gyönyörű. Az elkorhadás továbbbepíti a kötet természetpusztulásra épülő szimbólumrendszerét. Itt jó is volna, ha véget érne a gondolat, azonban a következőképpen folytatódik: „mint a / látszólag egészséges diófa, ami tavaly / megadta magát, és rádőlt a kórházra” (26). Ez a rész gyengíti, ha nem teljesen elveszi az „elkorhadtam” állítmány valóját. E betoldás nélkül a következő volna az adott szöveghely: „teljesen elkorhadtam belül. / A szobatársamnak inkább egy napraforgó jut / eszébe rólam, / mert egy ideje már csak a fejemet mozgatom” (26). A közbeékel

hasonlat az előtte és az utána következő képekről vonja el a figyelmet, holott gyengébb azoknál.

Van példa jól működő, szövegkohéziót építő hasonlatra is, leginkább akkor, ha a hasonlított szövegelem egy könnyen elérhető kép, nem pedig metafora (amelyek amúgy is mindig nehezen felfejthetők, ám kibontásuk érdemes, jó feladat az olvasó számára). Például a *Közirovar* című szövegben: „Szavaid olyanok, / mint a földrengésveszélyes területre épített templomok” (59). Egy meddő anya szavairól van itt szó, aki reménykedik egy gyermek születésében, ennek lesz a hasonlója a létében veszélyeztetett templom. A szöveg a továbbiakban ebből a kezdőhasonlatból dolgozik, ennek ellenére képes hozzákapcsolni a verset a kötetegészhez. „Még azt is elviseled, hogy annyiszor / visszahúzódott rólad a víz, / és ott hagyta rajtad haldokolni partra vetett / formátlan lényeit” (59). Ennyi szöveg hely kiemelésével is látható, hogy a haldokló tengeri állatok képe milyen erős szerepet tölt be a kötet szimbólumrendszerében, holott megmarad a hasonlatok és metaforák perifériáján. Azonban ez az eljárás jó módszer arra, hogy reprezentálja az elbeszélőkben lejátszódó fiziológiai és érzelmi tapasztalatokat, és ez mindenképpen a kötet egyik legnagyobb erőssége.

A versnyelv, habár prózai, mégis megvan a maga dallama. Néhol az értő fül számára kihallatszik belőle az időmérték, például a fentebb kiemelt *Utóélet* című versben. A jambusok és daktilusok nem kezdenek katonás rendben uralkodni a szövegben, és ez nem is volna jó, hiszen a kötet nem pattogó nyelvel dolgozik, inkább a biblikus gondolatritmushoz közelíthető, ami kifejezetten illik a tematikához és az odahelezés által kibontakozó világállapothoz. Ez a néhány jambus és daktilus viszont dallammal támogatja meg a nyelvet, és így szépséget kölcsönöz neki. Emellett sok alliterációval is találkozunk a versekben, a kötet közepe táján talán torlódnak is, azonban a végére szépen oszlanak el, hasonlóan az időmértékes részekhez. Néhol egy-egy ragrím is benne maradt az amúgy rímtelen szövegekben. Ezekre érdemes lett volna figyelni, de nem fordulnak elő olyan sűrűn, hogy megakasszák az olvasót.

Habár a kötetkompozíció pontosan rajzolódik ki, és egyfajta életút is felsejlik az elbeszélői pozíciókból (először gyermek, majd nő, anya beszél, az utolsó ciklusban pedig a saját halál kerül előtérbe), a cikluscímek nem lépnek elő olyan fontosságúvá, amilyenek lehetnének. Mint már említettem, a kötet többféle képi világot játszat ügyesen egybe, ezek viszont esetenként távol maradnak egymástól. A *Belső naprendszer*

című szövegben egy kórházban jár a megszólított (a versek gyakran egyes szám második személyben íródtak), újszülötteket figyel, mintegy emlékeztetve magát a hiányra: neki nincs gyermeke. A kapott tanácsokat először szívrepedésbe fűrődő férgekkel azonosítja, amelyek leteszik lárváikat. Ezek a lárvák kikelve olyanná lesznek, mint a Szaturnusz gyűrűje körüli porszemek. Hosszú, távoli, egymást nem építő metaforákon keresztül jutunk el a szöveg tételmondatához: „te is egy olyan bolygó vagy, / amin megvannak az élet feltételei, / és az orvosok egyszer majd lakhatóvá tesznek / téged is” (58). Ez a zárlat nagyon szép, és illik is a néhol már-már sci-fibe hajló világképhez, azonban a bolygó hasonlathoz bonyolultan és kissé következtelenül jut el a szöveg. Ha egy kötet ilyen sok, távoli alakzatot működtet, amelyeknek léte azért lehet indokolt, mert itt-ott egymásba fordulnak és így kohéziót teremtenek, a ciklusszervezést egy könnyen elérhető, nagymetaphora kibontása tehetné eredményesebbé. A repüléshez kapcsolódó cikluscímek azonban nem összefogják az alájuk rendelt verseket, hanem egy újabb szintet emelnek be az amúgy is halmozott metaforizációs hálóba.

A szövegek mind nyelvileg, mind tematikailag egymás folytatásaként tételeződnek, ezt alátámasztja a narratíva is, amely a gyermekkortól a végső istenkeresésig tart. Egy ilyen szövegegész esetén felmerül annak a lehetősége, hogy a versek kiválóan olvashatók és talán még jobban értelmezhetőek lennének egyetlen (vagy a ciklusoknak megfelelően négyrészt tört) szövegfolyamként. A címek nem adnak hozzá túl sokat a szövegekhez, általában csak kiemelnek belőlük egy amúgy is emlékezetes központi motívumot. Szövegfolyamként viszont, a változó elbeszélői mód ellenére is létrejöhetne egy, a sorrend betartásával amúgy is kirajzolódó monológforma, mely jó módszerként kínálkozik egy ilyen téma elmondásához.

A kritikában összefoglalt hibák ellenére az *Éjszakai földet érés* erős könyv. Ez nem pusztán átgondolt kompozíciójának köszönhető: a szövegek önmaguk is meggyőzőek, számos szép és egyszersmind kemény vers található a kötetben. A képek és az őket reprezentáló szóválasztások emlékezetesek, és ami talán a legfontosabb, igazak. Izsó Zita el tudta mondani, amit a téma megkövetelt, és megtalálta a megfelelő formát ahhoz, hogy mindez hitelesen szóljon. A fentebb felsoroltak voltaképpen szerkesztési problémák. A kötet nem jegyez önálló szerkesztőt, pusztán sorozatszerkesztőket, lehet, hogy említett hibáinak gyökere is itt keresendő.

Az *Éjszakai földet érés* egy háború utáni élethelyzetet vázol fel. Hogy ez a háború konkrét eseményhez, fikciós világégéshez köthető, vagy a nagy, az utolsó emberi háború történeteként olvasandó, nehéz megmondani. Talán nem is szükséges. Az viszont kétségtelen, hogy a versek alanyai e háború által determináltak. Ebben az esetben a perspektíva jelöli ki, hogy ha a világ számára ez csak egy háború a sok közül, az ember számára, aki belepusztul, mégis az egyetlen.